

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/34, p. 381-394

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12614>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

This article was checked by iThenticate.

DİYALOĞA DAYALI OKUMANIN 48-66 AY GRUBU ÇOCUKLARININ İFADE EDİCİ DİL BECERİLERİNE OLAN ETKİSİ*

*Zeynep Ceren ŞİMŞEK** - Nesrin İŞİKOĞLU ERDOĞAN****

ÖZET

Diyaloğa dayalı kitap okumanın 48-66 ay çocuğunun ifade edici dil gelişimine olan etkisini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada tek grup öntest-sontest deneysel desen kullanılmıştır. Çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Bu kapsamda; Denizli il merkezinde yer alan bir ilkokul bünyesindeki anasınıfına devam eden 48-66 ay grubundan 9'u kız 9'u erkek olmak üzere toplam 18 çocuk çalışmaya dâhil edilmiştir. Deney grubunda yer alan çocukların tamamına çalışmaya başlamadan önce TEDL-3 testi ön test uygulanmış ve doğal dil örneği alınarak OSU (ortalama sözce uzunluk) değerleri belirlenmiştir. Çalışmanın ikinci kısmında ise yine çocuklardan alınan doğal dil örnekleri cümle biçimbirimlerine ayrılarak incelenmiş; öğelerinin dizilişlerine göre (kurallı, devrik) ve yüklemelerine göre cümlelerin (isim, fiil cümleleri) kullanım oranları belirlenmiştir. Öntest sonuçları çocukların uygulamalar başlamadan önce benzer dil seviyelerine sahip olduklarını ve birbirine benzer cümle yapılarına hâkim olduklarını göstermektedir. Uygulamalar 10 hafta sürmüştür. Çalışma grubunda yer alan çocuklara, haftada 3 kitap olmak üzere toplam 24 kitap diyaloga dayalı yöntem kullanılarak araştırmacı tarafından okunmuştur. Uygulamalarda kullanılan kitapların; içerik ve biçim özellikleri olarak çocukların yaş grubuna uygun olarak seçilmesine dikkat edilmiştir. Uygulamaların ardından gruptaki çocukların tamamına tekrar aynı testler sontest olarak uygulanmış ve aradaki farkın anlamlı olup olmadığına bakılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar; diyaloga dayalı kitap okumanın; çocukların ifade edici dil gelişimlerini olumlu yönde etkilediğini ve çocukların kullandığı cümle yapılarını anlamlı derecede arttırdığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Diyaloga dayalı okuma, Dil gelişimi, İfade edici dil gelişimi

* Bu çalışma birinci yazarın doktora tezinin bir kısmından üretilmiş olup Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Koordinatörlüğü tarafından Doktora tez Projesi olarak desteklenmiştir (Proje Numarası: 2014 EĞBE 008).

** Arş. Gör. Dr. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi, El-mek: cyesilyurt@pau.edu.tr

*** Prof. Dr. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi, El-mek: nisikoglu@pau.edu.tr

THE EFFECTS OF DIALOGIC READING TECHNIQUES TO EXPRESSIVE LANGUAGE DEVELOPMENT OF 48-66 MONTHS CHILDREN

ABSTRACT

In this study, conducted to determine the effect of dialogic reading on the expressive language development of 48-66 months age group children, single group pretest and posttest experimental design has been utilized. The study group was chosen by means of sampling method. Within this scope; a total of 18 children have been included in the study, consisting of 9 boys and 9 girls among the 48-66 months age group nursery class students in a primary school located at Denizli city center. Prior to the study, each child in the experiment group was put to TEDL-3 pretest, and MLU (The Mean Length of Utterance) values were determined by means of taking natural language samples. In the second part of the study, natural language samples collected from the children were examined after being unitized into sentence morphemes; and linguistic performance rates of the sentences in terms of syntax (natural, inverted), and predicates (noun, verb) have been determined. Pretest results show that the children had similar linguistic levels, and that they had a command of similar sentence structures before the practices. Practices lasted for 10 weeks. A total of 24 books, 3 books per week, were read to the children included in the study group by the researcher, using the dialogic method. A great deal of attention was paid to ensure that the books used in the practices are chosen accordingly with the age group of the children in terms of content and form. After the practices, each child in the group was put to the same tests as posttest, and it was observed whether the differentiation between the two tests are meaningful. Results obtained from the research indicate that; dialogic reading affects the expressive language development of the children positively, and that it meaningfully diversified the structures of sentences formed by the children.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction: It's of no doubt that reading books to the children is the foremost practice supporting the language development of children in terms of both meaning and vocabulary knowledge (Whitehurst and Lonigan, 1998). It is supported by various researches that reading books, most commonly used Turkish language activities by parents in the home setting, and also by teachers in school setting; not only improves the listening and understanding skills of the children, but also helps adopting natural structure and function of the language (Aslan, 2007; Berk, 2013; Chera and Wood, 2003; Isbell et al., 2004; LeRoux 2013; Rasinski and Padak, 2007; Orçan, Çiçekler and Aral; 2010). It is also included in the literature that, as dialogic reading steers the children into talking about the book, and promotes establishing a connection between the book and the real life, it supports especially the expressive language development, and that it has positive effects on vocabulary knowledge (Aram, Fine and Ziv, 2013; Gonzalez, Durodola, Simmons, Taylor, Davis,

Turkish Studies

Fogarty and Simmons, 2013, Şimşek and Erdoğan, 2015). Dialogic reading (DR) discussed within the scope of this study; was developed by Whitehurst et al. (1988), and basically involves the adult including the child into the reading process through a series of strategies. In line with such strategies, the adult is responsible for explaining the book, directing the child into making comments by interrupting the text at certain intervals with certain question types, and even for making the child tell the story. The sequence of questions known shortly as CROWD in the literature is defined as; 'completion', 'recall', 'open-ended questions', 'wh-questions', and 'distancing questions'. Each question type contains the 'Prompt', 'Evaluate', 'Expand', and 'Repeat' steps, called PEER (Zevenbergen, and Whitehurst 2003; Whitehurst, Falco, Lonigan, Fischel, DeBaryshe, Valdez-Menchaca and Caulfield, 1988). Effects of DR on the language development of children have been determined in the researches conducted in our country on the subject. It is considered that this study will contribute to the literature with regards to studying the effects of DR on expressive language skills and sentence morphemes. Purpose of this research, structured in consideration of all such information, is to examine the effects of dialogic reading on expressive language skills of the child, and used sentence morphemes.

Method: Study group of this research, structured through adopting the single group pretest - posttest without control group design, consists of a total of 18 children, being 9 girls (50%) and 9 boys (50%). 7 (39%) of the children in the study group are in the 48-54 months group, while 11 (61%) are in the 55-66 months group. A total of 24 books in a period of 10 weeks, one book each day for three days a week, were read to the children included in the study group by the researcher, using the dialogic method. Turkish Early Language Development Test (TELD-3), developed by Hresko, Reid and Hammill (1999) with the purpose of determining the language development levels of children, and adapted into Turkish by Topbaş and Güven (2011), has been used as the data collection tool, and natural language samples have been collected in order to determine the MLU (The Mean Length of Utterance) values of children, and properties of the morphemes used by the children. Both measurement tools have been applied as pretest prior to the practices, and as posttest right after the practices.

Conclusion and Discussion: When the pretest and posttest scores of the children, to whom books were read using the DR method, had been examined, meaningful differences were detected between the pretest and posttest expressive language development scores collected from TELD-3 ($P=.000 < 0.05$). When the rank sums of difference scores are taken into consideration, it is seen that the difference leans towards the positive rank, namely the posttest. According to the results of natural language sample analysis; when MLU values are taken into consideration, a meaningful difference stands out between the pretest and the posttest ($P=.000 < 0.05$). When the pretest and posttest scores of the structures of sentences formed by the children, to whom books were read using the DR method, have been examined, a meaningful, statistically positive difference has been determined between the pretest and posttest in terms of natural sentence ($P=.000 < 0.05$), inverted sentence ($P=.003 < 0.05$), Noun ($P=.000 < 0.05$) and Verb clause ($P=.000 < 0.05$) uses.

Turkish Studies

It has been in this study, in which the effect of DR on children's expressive language development is examined, that this technique has positive effects on the expressive language development of 48-66 months age group children. Findings obtained from both TEDL-3 language scale and the natural language sample analysis indicate that; there is a meaningful difference between the pretest-posttest results of children's expressive language developments, leaning towards the posttest. In the research conducted by Acarlar (2005), it is determined that there is a high level of positive and meaningful correlation between the length of utterance and age. In addition, it is stated upon examination of the correlation between quantitative measurements obtained from language samples of Turkish children, and their ages, that there is a unit increase of 0.34 between minimum values and 2.45 between the maximum values for 1-year old children (Acarlar, 2005). When the difference between the minimum and maximum values of children's mean length of utterance in this study is examined, a unit difference of 1.1 between minimum values and 1.79 between maximum values have been determined. It can be said that, the practice performed in this case is highly effective in terms of expressive language development of the children.

Another important finding of the research is the diversification in the morphemes used by the children. Also when the results are examined; an increase leaning towards the positive rank is observed in numbers of sentences formed by the children in terms of syntax (Natural / Inverted) and predicates (Noun / Verb). It is stated in the literature that use of inverted sentence contradicts with the language grammar, and results in incoherencies. Thus, especially in written language, it is expected that as few inverted sentences are used as possible. However, it is observed in this study that the number of inverted sentence uses decreased only for 5 children, and that it increased for 13 children. It is thought that one of the reasons behind such increase is that children focus on the narration rather than the grammar during the story-telling.

It is known that 7-12 years age group children newly begin to learn the theoretical knowledge of language structure. Thus, it is believed that 48-66 months age group children don't fully understand the grammar structures, and that they focus on what they say rather than how they say it. Additionally, it is seen that the television, immediate environment and other written / verbal materials in the child's culture support the use of inverted sentences. For example, according to Aydemir (2012), content of the broadcasts in TV channels oriented towards individuals in the language acquisition period directly affects the grammar structure used by the children. Researches also indicate that; plenty of inverted sentences are used both during the translation of books in different languages into Turkish, and in the story texts of the Turkish children's books. For instance, in the study by Işıltan (2014), in which formal examination of the pictorial story books of Caillou is made, it is stated that natural and inverted sentences coexist for most of the texts throughout the books. Similarly, Gönen, Katrancı, Uygun and Uçuş (2011); determined in their research, examining one hundred children's books of various genres published between 2005 and 2009, that the rate of inverted sentence use, and thus incoherencies, is high.

Turkish Studies

In relation to all such information, it is possible to say that external stimulus affect the grammar structure of sentences formed by the children, yet conscious practices improve the language development levels. Research results show that; DR method lets the children express themselves and state their opinions with the help of question strategies adopted during the practice, and use their grammar structures more actively with new vocabulary acquisitions.

Keywords: Dialogic Reading, Language development, Expressive Language Development

1. GİRİŞ

İletişimin temel aracı olan dil; göndericiyle aracı arasında ortak bir işaret sisteminin kullanılmasıyla meydana gelir. Bu sistemin içinde; yine sistemde var olan insanların anlama ve anlatma yeteneğine bağlı olarak oluşan kültüre özgü kurallar vardır. Dilin kendine özgü kurallarının doğru uygulanışı; insanlar arasında ki iletişimin niteliğini artırır (Sağlam ve Doğan, 2013). Son dönemde yapılan çalışmalar incelendiğinde; bebeklerin anne karnında annesinin ve çevresinin sesini duyabildiği, dolayısıyla içine doğduğu kültürün ses yapılarına ve kurallarına aşına olarak dünyaya geldiği görülmektedir (Sağlam, 2015). Bu durumda çocuğun anadilini öğrenmesinin aslında ses bilgisiyle anne karnında başladığı ve dünyaya geldiği andan itibaren de dil gelişiminin ilerlediğini söylemek mümkündür.

Çocukta dil gelişimi; çocuğun duyduğunu anlamasının sağlayan alıcı dil gelişimi ve düşüncelerini sözcüklere dökmesini sağlayan ifade edici dil gelişimi olarak iki yönden incelenmektedir. İfade edici dil gelişimi; sözcüklerin cümle içinde sıralanmaları, özne-tümleç ve yüklem bir dildeki sıralanışı ve adların sıfatlarla bir araya geliş biçimleri, çoğul ve iyelik ekleri gibi takıların kullanımını vb. bir dizi dilbilgisi kurallarını içerir (Ege, Acarlar ve Güleryüz, 1998). Türkçe dil bilgisi kuralları göz önüne alındığında, cümle yapılarının Türkçe dil bilgisi temel yapısı olduğunu da söylemek mümkündür (Göçer, 2008). Türkçenin kullanımına bakıldığında cümle çeşitlerinin; yapılarına göre cümleler (Basit, Birleşik, Sıralı), anlamlarına göre cümleler (Olumlu, Olumsuz), öğelerinin dizilişlerine göre cümleler (Kurallı, Devrik) ve yüklemine göre cümleler (İsim, Fiil cümleleri) olarak dörde ayrıldığı görülmektedir (Zülfikar; 1990:141-161). Bu çalışma kapsamında çocukların anlatımlarında analiz edilen cümle yapılarından yalnızca; öğelerinin dizilişlerine göre cümleler (kurallı, devrik) ve yüklemine göre cümleler (isim, fiil cümleleri) ele alınmıştır.

Hiç kuşkusuz ki çocuğun dil gelişimini hem anlam hem de dil haznesi yönünden destekleyici uygulamaların başında çocuğa kitap okuma gelmektedir (Whitehurst ve Lonigan, 1998). Ev ortamında ebeveynlerin, okul ortamında da öğretmenlerin de en sık kullandıkları Türkçe etkinliklerinden biri olan kitap okumanın; çocuğun dinleme ve anlama becerilerine ek olarak; dilin kurallı yapısını ve işlevini benimsemeye yardımcı olduğu ve sözcük dağarcığını geliştirdiği çeşitli araştırmalarla desteklenmektedir (Aslan, 2007; Berk, 2013; Chera ve Wood, 2003; Isbell ve diğ. 2004; LeRoux 2013; Padak ve Rasinski, 2007; Orçan, Çiçekler ve Aral, 2010).

Alanyazını incelendiğinde; birbirinden farklı çok sayıda kitap okuma yöntemi olduğu görülmektedir. Bu yöntemlerden biri olan diyaloga dayalı okuma (DDO); Whitehurst ve arkadaşları (1988) tarafından geliştirilmiştir. DDO; temel de yetişkinin bir dizi strateji kullanarak çocuğu okuma sürecine dâhil etmesini içerir. Bu stratejiler doğrultusunda yetişkin okuma sırasında çocuğa kitabı açıklamak, metni belirli aralıklarla belirli soru tipleriyle bölerek çocuğun yorum yapmasını sağlamak ve hatta hikâyeyi çocuğa anlatılmakla yükümlüdür. Alan yazınında kısaca CROWD soruları olarak da bilinen soru dizisi; ‘tamamlama’, ‘hatırlama’, ‘açık uçlu sorular’, ‘ne-neden, niçin soruları’ ve

'ilişkilendirme soruları' olarak tanımlanmaktadır. Her bir soru tipi kendi içinde PEER olarak adlandırılan, 'Teşvik etmek', 'Değerlendirmek', 'Genişletmek' ve 'Tekrar etmek' adımlarını içerir (Zevenbergen, ve Whitehurst 2003; Whitehurst, Falco, Lonigan, Fischel, DeBaryshe, Valdez-Menchaca ve Caulfield, 1988).

DDO yönteminin çocukta dil gelişimi üzerine olan etkisini inceleyen çok sayıda araştırma mevcuttur. Çocuğu kitap hakkında konuşmaya yönelmesi ve kitapla gerçek hayat arasında bağ kurulmasını sağlaması yönünden DDO'nun özellikle ifade edici dil gelişimini desteklediği ve kelime haznesine olumlu etkileri olduğu görülmektedir (Aram, Fine ve Ziv, 2013; Gonzalez, Durodola, Simmons, Taylor, Davis, Fogarty ve Simmons, 2013.). Ülkemizde konuyla ilgili yapılan araştırmalarda DDO'nun çocukların dil gelişimlerine olan olumlu etkileri saptanmıştır (Ergül, Sarıca & Akoğlu, 2016; Şimşek ve Erdoğan, 2015; Tetik, 2015). Bu çalışmanın; DDO'nun ifade edici dil becerilerine ve cümle biçimbirimlerine etkilerini incelenmesi açısından alan yazınına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bütün bu bilgiler ışığında yapılandırılan bu araştırmanın amacı diyaloga dayalı okumanın çocuğun ifade edici dil becerilerine ve kullanılan cümle biçimbirimlerine olan etkisini incelemektir.

2. YÖNTEM

Çalışma tek grup öntest – sontest kontrol grupsuz desen kullanılarak yapılandırılmıştır. Tek grup öntest – sontest kontrol grupsuz desende; tek bir grup üzerinde deneysel bir işlem yürütülerek deneklerin bağımlı değişkenle olan ilişkisi incelenmek üzere veri toplanılır. Veriler deneysel işlem öncesi öntest ve işlem sonrası sontest olarak aynı denek ve aynı ölçme aracı kullanılarak elde edilir ve karşılaştırılır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008).

2.1. Çalışma Grubu

Araştırma deseni olarak deneysel desen kullanıldığı için evren genellenebilirliği göz ardı edilmiştir ancak örneklem seçimi amaçlı örnekleme yoluyla yapılmıştır. Sönmez (2005)'e göre araştırmacılar çalışmalarını deneysel desen kullanarak yapılandığında çalışma grubu kullanılmalıdır. Bu nedenle belirlenen çalışma grubu Denizli il merkezine bağlı ilköğretim bünyesindeki bir anasınıfından oluşmaktadır. Araştırmanın yapıldığı okul, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak, sosyo-ekonomik açıdan alt düzeyde yer alan bir ilkokul olarak belirlenmiştir. Araştırmacılar böylelikle dil gelişimiyle yakından ilişkisi olan ebeveyn etkileşimi ve okul dışı uyaran seçeneğini en aza indirmeyi hedeflemişlerdir. Çalışmaya 48-66 ay grubuna devam eden 9'u kız (% 50), 9'u erkek (% 50); toplam 18 çocuk katılmıştır. Çalışma grubunda yer alan çocuklardan 7'si (%39) 48-54 ay, 11 ise (%61) 55-66 ay grubunda yer almaktadır.

2.2. İşlem

Araştırmaya başlamadan önce video kayıtlar ve uygulamalar için İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden etik izinler alınmıştır. Çalışma grubunda yer alan çocuklara araştırmacı tarafından haftada üç gün birer kitap olmak üzere 10 haftada toplam 24 kitap, DDO kullanılarak okunmuştur. Kitaplar belirlenirken biçimsel olarak; sayfa sayısının çocukların yaş gruplarına göre seçilmesine, çocuklar için ilgi çekici ve renkli olmasına, resimlerin metni yansıtmasına ve daha önce çocuklar tarafından karşılaşılmamış olmasına dikkat edilmiştir. Yine kitapların içerik olarak; yalın bir dil kullanılmış olmasına, başlangıç ve bitiş olarak çocukların anlamlandırabileceği bir zaman diliminde geçmesine, gerçek hayattan kopuk olmamasına ve dikkat dağıtmayacak bir şekilde yeni kelime ve kavramları barındırmasına dikkat edilmiştir (Alpöge, 2003; Şirin, 2000; Ural, 2013).

DDO uygulamasında çok büyük sayılı gruplarda uygulama yapmak programın etkisini azaltacağından uygulamalar esnasında sınıf mevcudu çocukların gönüllülüğü de esas alınarak rastlantısal olarak her grupta en fazla 8 en az 4 kişi olacak şekilde ikiye bölünmüştür. Araştırmacı uygulamayı yaparken diyaloga dayalı kitap okumanın uygulama basamaklarını kullanmaya dikkat etmiştir ve uygulamalar video kamera ile kayıt edilmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması

Veri toplama aracı olarak öncelikle çocukların dil gelişim düzeylerini belirlemek amacıyla Hresko, Reid ve Hammill (1999) tarafından geliştirilen ve Topbaş ve Güven (2011) tarafından Türkçeye uyarlanan Türkçe Erken Dil Gelişimi Testi (TELD-3) kullanılmıştır. TELD-3 dil testi A ve B olmak üzere paralel formlardan oluşmaktadır. Her bir form Alıcı ve İfade Edici olmak üzere iki alt testi içermektedir. Bu alt testler dilin anlam bilgisi, biçimbilgisi ve sözdizimi alanlarını ölçen maddelerden oluşmuştur. Her bir formda toplam 76 madde bulunmaktadır. Türkçeye uyarlama çalışmaları sonucunda TELD-3 alt testlerinin ve formlarının yaşla korelasyonu ortalama ham puanlarda .83 ile .86 arasında, TELD-3:S'in ise Alıcı Dil için .84 ve İfade Edici Dil için .80 bulunmuştur (Güven ve Topbaş, 2014)

Çalışma da kullanılan bir diğer veri toplama aracı çocuklardan dil örneği alınmasıdır. Değerlendirme aracında kullanılacak uygulama materyali olarak Mercer Mayer' in, Kurbağa (Frog) öykülerinden bir tanesi olan Kurbağa Neredesin?" (Frog Where Are You?) seçilerek çocuklara sunulmuştur ve her bir çocuktan hikâyeyi araştırmacıya kendi cümlelerini kullanarak anlatması istenmiştir. Çocukların hikâyeyi anlatması sırasında öyküler ses kayıt cihazı ile kayıt edilmiştir. Çocuklardan dil örneği alınırken çocuklara müdahale edilmemiş; yalnızca motivasyon amaçlı 'burada ne gördüğünü bana söylemek ister misin?', 'Devam etmek ister misin gibi' yönergeler sunulmuştur. Yönergelere verilen cevaplar değerlendirmeye alınmamıştır. Ölçme aracı olarak kullanılan öykünün genel özelliği; metin içermemesi ve her bir sayfada olay örüntüsünün açıkça görülebilir olmasıdır. Aynı zamanda hikâyenin resmedildiği sayfalarda birden fazla dikkat çekici nesne ve karakter yer almaktadır.

Her iki ölçme arası da uygulamalar başlamadan önce öntest ve uygulamalar bittikten hemen sonra sontest olarak uygulanmıştır. Ölçme araçları birer gün arayla kullanılmış, her bir ölçüm ortalama 20 dakika sürmüştür.

2.4. Verilerin Analizi

DDO' da ifade edici dil gelişimine olan etkisinin incelendiği bu araştırmada çalışma grubu 18 çocuktan meydana gelmiştir. Gruplardaki denek sayısı azaldıkça parametrik testlerde varsayımların bozulma olasılığı artacağından 30 kişiden düşük sayılı gruplarda dağılımlarına bakılmaksızın nonparametrik testler kullanılmaktadır. (Sümbüloğlu ve Sümbüloğlu, 2007: 52-53). Bu sebeple bu çalışma kapsamında elde edilen verileri test etmek amacıyla nonparametrik testlerden Wilcoxon işaretli sıralar testi kullanılmıştır.

Bir diğer ölçme aracı olan doğal dil örneği analizi ise çocukların ifade edici dil kayıtlarının yazılı metne dökülerek kullanılan biçimbirimlerin ayrıntılı olarak ele alınmasını içerir (Ege, Acarlar ve Güleriyüz, 1998). Dil örneği analizinin özellikle ifade edici dil performansını değerlendiren bir yöntem olduğu kabul görmeye beraber alan yazınında yer alan çalışmalarda diğer ölçme araçlarını destekleyecek şekilde yer aldığı da görülmektedir (Acarlar, 2005). Doğal dil örneği alınmasının temel aşamaları; çocuktan sessiz ve sakin bir ortamda dil örneği alınması, bu örneğin çevriyazıya dökülmesi, çocuğun çeşitli dil özelliklerinin analizi ve analizin yorumlanmasıdır. Bu çalışma kapsamında yapılan dil örneği analizi sonucunda önce ortalama sözcük uzunlukları (OSU) sayısal

olarak belirlenmiş daha sonra yine ses kayıtları ayrıntılı olarak incelenerek cümleler biçimbirimlerine ayrılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

3.1. İfade Edici Dile Yönelik Bulgular

DDO yöntemiyle kitap okunan çocukların öntest ve sontest puanları Tablo 1’ de yer almaktadır.

Tablo 1.
DDO Öntest-Sontest Puanları Karşılaştırması

Sontest- -Öntest	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	Z	P	
TELD-3	Negatif sıra	0	,00			
	Pozitif sıra	18	9,50	171,00	-3,72	,000***
	Eşit	0				
OSU	Negatif sıra	0	,00			
	Pozitif sıra	18	9,50	171,00	-3,71	,000***
	Eşit	0				

* Negatif sıralar temeline dayalı

** Pozitif sıralar temeline dayalı

*** Anlamli farklılık

Tablo 1 incelendiğinde, TELD-3’ den alınan ifade edici dil gelişim puanları öntest ve sontest arasında anlamlı fark bulunmuştur ($P=.000 < 0.05$). Fark puanlarının sıra toplamaları dikkate alındığında farkın pozitif sıra, yani sontest lehine olduğu görülmektedir. Yine yapılan doğal dil örneği analizi sonuçlarına göre; OSU değerleri göz önüne alındığında öntest ve sontest arasında da anlamlı bir farklılık göze çarpmaktadır ($P= .000 < 0.05$).

Araştırmanın bir diğer bulgusu olan doğal dil örnekleri analizine ait tanımlayıcı istatistikler aşağıda yer alan Tablo 2’ de verilmiştir.

Tablo 2
Doğal Dil Örneği Analizine Tanımlayıcı Bilgiler

Değişkenler	N	Min.	Max.	M	SD
OSU değerleri öntest	18	5,02	7,57	6,170	,709
OSU değerleri son test	18	6,12	9,36	7,816	,969

Tablo 2 göz önüne alındığında OSU değeri açısından DDO işleminden önce grubun dil gelişim seviye ortalaması 6,170 olarak belirlenmiştir ($M=6.170$, $SD=,709$). Uygulamalar sonrası ölçülen değer ise 7,816 olarak görülmektedir ($M=7,816$, $SD=,969$). Bu durumda çocuklardan alınan ortalama sözce uzunluğu ortalamalarının 1.65 birim arttığı görülmektedir.

3.2. Biçim Birim Özelliklerine Yönelik Bulgular

Araştırmanın bir diğer alt problemi olan DDO yöntemiyle kitap okunan çocukların kurduğu cümlelerin yapılarına ilişkin öntest ve sontest puanları Tablo 2’ de yer almaktadır.

Tablo 3

Biçimbirim Öntest-Sontest Puanları Karşılaştırması

Sontest- Öntest		N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	Z	P
Kurallı cümle kullanımı sontest – öntest puanları	Negatif sıra	0	,00	,00	-3,72	,000***
	Pozitif sıra	18	9,50	171,00		
	Eşit	0				
Devrik cümle kullanımı sontest – öntest puanları	Negatif sıra	5	3,67	11,00	-2,90	,003***
	Pozitif sıra	13	9,62	125,00		
	Eşit	0				
İsim cümlesi kullanımı sontest – öntest puanları	Negatif sıra	0	3,50	3,50	-3,57	,000***
	Pozitif sıra	17	9,85	167,50		
	Eşit	1				
Fiil cümlesi kullanımı sontest – öntest puanları	Negatif sıra	0	,00	,00	-3,73	,000***
	Pozitif sıra	18	9,50	171,00		
	Eşit	1				

* Negatif sıralar temeline dayalı

** Pozitif sıralar temeline dayalı

*** Anlamli farklılık

Çocukların kurduğu cümlelerin yapılarına göre değişimini gösteren Tablo 3 incelendiğinde, kurallı cümle ($P=.000 < 0.05$), devrik cümle ($P=.003 < 0.05$), İsim ($P=.000 < 0.05$) ve Fiil cümlesi ($P=.000 < 0.05$) kullanımında öntest ve sontest arasında anlamlı fark bulunmuştur. Negatif sıra puanlarına bakıldığında devrik cümle kullanımı alt boyutunda 5 çocuğun negatif sıra puanının yüksek olduğu ancak tablonun geneli dikkate alındığında farkın pozitif sıra, yani sontest lehine olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle DDO sonucunda 5 çocuk devrik cümle kullanımını azaltırken kurallı cümle kullanımı arttırmış; diğer çocukların tümü bütün biçimbirimlerde artış göstermiştir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

DDO’nun çocukların ifade edici dil gelişimlerine olan etkisinin incelendiği bu çalışmada, bu tekniğin 48-66 ay grubu çocukların ifade edici dil gelişimlerine olumlu etkileri olduğu saptanmıştır. Hem TEDL-3 dil ölçeğinden hem de doğal dil örneği analizinden elde edilen bulgular; katılımcı çocukların ifade edici dil gelişimleri öntest-sontest sonuçlarında sontest lehine anlamlı farklılık bulunduğu yönündedir. Acarlar (2005) yaptığı çalışmada sözcük uzunluğu ile yaş arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır. Bununla birlikte Türk çocuklarının dil örneklerinden alınan nicel ölçümlerin yaşla ilişkilerinin incelendiğinde 1 yaş için minimum değerler arasında 0,34, maximum değerler arasında 2,45 birimlik artış olduğu belirtilmiştir (Acarlar, 2005). Bu çalışmada çocukların ortalama sözcük uzunluğu minimum-maximum değerler arasındaki farka bakıldığında ise, minimum değerler arasında 1,1 maximum değerler arasında 1,65 birim fark olduğu bulunmuştur. Bu durumda gerçekleştirilen uygulamanın çocukların ifade edici dil gelişimleri üzerinde yüksek düzeyde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Diyaloğa dayalı okumanın çocukların ifade edici dil gelişimleri üzerinde olumlu bir etki yaratmasının temel sebepleri arasında; yetişkinin kitabı bir araç olarak kullanarak çocuğu konuşmaya teşvik etmesi ve düşündüklerini ifade etmesi için cesaretlendirmesi yer almaktadır. DDO' da öğretmen 5 farklı soru türü ve 4 farklı geri bildirim stratejisi kullanarak çocukların kitabı dinleyen değil kitabın anlatıcısı konumuna gelmelerini sağlamakta, olay örüntüsünün devamı konusunda tahminde bulunmaları için çocukları cesaretlendirmekte ve çocukların bu tahminleri ifade ederek akran iletişimine geçmelerine zemin hazırlamaktadır. Bu sebeple çocuk; yeni kelime ve kavramlar öğrenmekte aynı zaman da öğrendiği bu yeni kelime ve kavramları farklı cümleler içinde farklı anlamlarda kullanarak dili etkin bir biçimde kullanmaktadır. Araştırmanın sonuçları; diyaloga dayalı okumanın özellikle ifade edici dil gelişimi üzerinde belirgin bir rol oynadığını belirten alan yazınındaki çalışmalarla da örtüşmektedir (Cohrsen, Niklas & Tayler, 2016; Saracho ve Spodek, 2010; Tetik, 2015; Wasik, Hindman ve Snell, 2016; Towson, Gallagher ve Bingham, 2016).

Araştırmanın bir diğer önemli bulgusu; çocukların kullandığı biçimbirimlerdeki artış olarak belirlenmiştir. Yine sonuçlara bakıldığında; çocukların, öğelerinin dizilişlerine göre kurduğu cümle (Kurallı / Devrik) ve yüklemelerine göre kurduğu cümle (İsim / Fiil cümleleri) sayısında pozitif sıra lehine bir artış görülmüştür. Devrik cümle kullanımının dil gramer yapısına aykırı olduğu ve anlatım bozukluğuna yol açtığı alan yazınında belirtilmiştir. Bu yüzden özellikle yazı dilinde devrik cümle kullanımının olabildiğince az kullanımı beklenmektedir. Ancak bu çalışmada yalnızca 5 çocuğun devrik cümle kullanımı sayısında gerilediği, 13 çocuğunda devrik cümle kullanımında artış olduğu görülmektedir. Bunun durumun sebeplerinden birinin; çocukların hikâye anlatımı sırasında gramer yapısından ziyade öykünün anlatımına odaklanması olduğu düşünülmektedir. 7-12 yaş grubundaki çocukların, dilin yapısına yönelik kuramsal bilgiyi yeni öğrenmeye başladıkları bilinmektedir. Bu yüzden 48-66 ay grubu çocuklarının gramer yapılarını henüz tam anlamıyla anlamlandıramadığı ve nasıl söylediklerin çok ne söylediklerine odaklandığını düşünmek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte çocuğun içinde bulunduğu kültürde televizyonun, yakın çevrenin ve diğer yazılı/sözlü materyallerin devrik cümle kullanımı desteklediği görülmektedir. Örneğin Aydemir (2012)' ye göre dil edinimi çağındaki bireylere yönelik televizyon kanallarındaki yayınların içeriği, çocuğun kullandığı dilin gramer yapısını doğrudan etkilemektedir. Bununla birlikte; Aydemir, dokuz farklı televizyon çocuk kanalındaki farklı gün ve saat dilimleri içerisinde kayıt altına alınmış programlarda kullanılan dil özelliklerine yönelik araştırmasında; 112 saatlik kayıt sonucu ulaşılan 93.684 cümleden ve 393.472 sözcüğü analiz etmiştir. Sonuçlara bakıldığında çizgi filmlerde kullanılan devrik cümle diziliminin, araştırmada kullanılan toplam cümle diziliminin % 58.79'ünü oluşturduğu görülmektedir.

Yine araştırmalar göstermektedir ki; farklı dildeki kitapların Türkçeye çevrilmesi sırasında ve Türkçe çocuk kitaplarının hikâye metninde anlatımı hareketlendirmek ve ilgi çekmek amacıyla çokça devrik cümle kullanılmaktadır. Örneğin Işıtan (2014) Caillou ile ilgili resimli öykü kitaplarını biçimsel olarak incelediği çalışmasında kitapların metinlerinin büyük bir kısmında kurallı ve devrik cümlelerin bir arada olduğunu belirtmiştir. Benzer bir şekilde Gönen, Katrancı, Uygun Ve Uçuş (2011); 2005-2009 yılları arasında basılmış çeşitli türdeki yüz adet çocuk kitabın inceledikleri araştırmalarında devrik cümle kullanımı ve dolayısıyla anlatım bozukluğu oranının yüksek olduğunu saptamışlardır.

Bütün bunlardan yola çıkarak dış uyaranların çocuklar tarafından kullanılan cümlelerdeki gramer yapısını etkilediğini ancak bilinçli uygulamaların dil gelişim düzeylerini arttırdığını söylemek mümkündür. Araştırma sonuçları göstermektedir ki; DDO yöntemi, uygulama sırasında kullanılan soru stratejilerinin de yardımıyla; çocukların kendini ifade etmesini, düşüncesini dile dökmesini ve yeni kelime kazanımıyla gramer yapılarını daha aktif kullanmasını sağlamaktadır.

5. ÖNERİLER

Bu araştırma diyaloga dayalı okumanın ifade edici dil gelişimi üzerine olan etkilerini göstermektedir. Ancak dil gelişimi tek boyutlu değildir. Alıcı dil gelişimi, erken yaşta gramer gelişimi gibi konuların birlikte incelenmesi; dil gelişimin erken okuryazarlık gibi akademik becerilere olan etkisinin göz önünde bulundurularak her çocuğun erken yaştan itibaren dil gelişiminin desteklenmesi gerekmektedir. Aynı zamanda dil gelişiminin sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimle olan ilişkisi öğretmenler ve ebeveynler tarafından dikkate alınmalı ve bu sebeple farklı teknikler hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır. Diyaloga dayalı yöntemin etkililiği üzerine yoğunlaşan bu çalışmadan farklı olarak gelecekteki çalışmaların diğer tekniklere ve bu tekniklerin dilin bütün biçimlerine odaklanmasının alan yazınına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma sonucunda gelecekte yapılması planlanan araştırmalara yönelik bazı öneriler ortaya çıkmıştır. İlk olarak sınırlı kaynaklar nedeni ile bu araştırmada, sınırlı sayıda çocuk çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Bu durum sonuçların genellenebilirliğini ve etkisini sınırlandırmaktadır. Bu nedenle daha büyük çalışma grubu kullanılarak araştırmanın tekrarı yararlı olacaktır. Ayrıca, parametrik testler kullanılarak analiz yapmaya imkân vereceğinden büyük grupla çalışma önerilmektedir.

İkinci olarak, bu araştırmada diyaloga dayalı okuma araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Gelecekteki araştırmalarda diyaloga dayalı okumanın da hizmet içi eğitim verilmesi sağlanarak öğretmenler tarafından uygulanmasının sağlanması sonuçların etkisi açısından yararlı olacağı düşünülmektedir. Son olarak bu araştırma okuma tekniklerinin çocukların dil gelişimine olan etkileri ile sınırlandırılmıştır. Bu sebeple, okuma tekniklerinin çocukların bilişsel, sosyal gelişimlerine ve okuryazarlık becerilerine olan etkilerinin de birlikte incelenmesi önerilmektedir.

6. KAYNAKÇA

- Alpöge, G. (2003) Okul Öncesinde çocuklara kitap okumanın ve masal anlatmanın önemi, M. Sevinç, (ed), *Erken Çocuklukta Gelişim Ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar* (65). İstanbul, Morpa yayınları.
- Aram, D., Fine, Y. and Ziv, M. (2013). Enhancing parent-child shared book reading interactions: Promoting references to the book's plot and socio-cognitive themes. *Early Childhood Research Quarterly*, 28(1), 111-122. Doi: [10.1016/j.ecresq.2012.03.005](https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2012.03.005)
- Aslan, C. (2007, Ekim) Yaşam gerçekliğinin çocuklara iletilmesi bakımından '100 temel eser'deki öyküler üzerine bir çözümleme. Sözel bildiri, 4th International Children Films Festival ve Congress 'Children Under Risk', İstanbul.
- Aydemir, Ö. K. (2013). Çocuklara Yönelik Televizyon Kanallarında Dil Kullanımı. *Yeni Türkiye Dergisi Türkçe Özel Sayısı*, Yıl, 9, 1292-1297. Erişim adresi: <http://www.yeniturkiye.com/display.asp?c=0551>
- Berk, L. E. (2013). *İnfants and Children: Prenatal Through Middle Childhood*, (Çeviri Ed. Nesrin Işıkoğlu Erdoğan), Nobel yayınları, Ankara.

- Büyüköztürk, S., Kiliç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, S., & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (18. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Chera, P., & Wood, C. (2003). Animated multimedia 'talking books' can promote phonological awareness in children beginning to read. *Learning and Instruction*, 13, 33-52. Erişim adresi: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959475201000354>
- Cohrsen, C., Niklas, F., & Tayler, C. (2016). 'Is that what we do?' Using a conversation-analytic approach to highlight the contribution of dialogic reading strategies to educator-child interactions during storybook reading in two early childhood settings. *Journal of Early Childhood Literacy*, 16(3), 361-382. Doi:10.1177/1468798415592008
- Ege, P., Acarlar, F., & Güteryüz, F. (1998). Türkçe kazanımında yaş ve ortalama sözce uzunluğunun ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 13(41), 19-33. Erişim adresi: <http://www.turkpsikolojidergisi.com/>
- Ergül, C., Sarıca, A. D., & Akoğlu, G. (2016). Etkileşimli kitap okuma: dil ve erken okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesinde etkili bir yöntem. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 17 (2), 193-204. Doi:10.11114/jets.v4i7.1565
- Gonzalez, J. E., Pollard-Durodola, S., Simmons, D., Taylor, A., Davis, M., Fogarty, M., & Simmons, L (2013). Enhancing preschool children's vocabulary: Effects of teacher talk before, during and after shared reading. *Early Childhood Research Quarterly*, 29, 214-226. Doi: 10.1016/j.ecresq.2013.11.001
- Göçer, A. (2008). Türkçe Dil Bilgisi Öğretiminde Çözümleme Yönteminin Kullanımı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (10). Erişim adresi: <http://sbed.mku.edu.tr/article/view/1038000496>
- Gönen, M., Ünüvar, P., Bıçakçı, M., Koçyiğit, S., Yazıcı, Z. (2011). Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin dil etkinliklerini uygulama biçimlerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 23-40. Erişim Adresi: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/maeuefd/article/view/1098000184>
- Hresko, W. P., Reid, D. K., & Hammill, D. D. (1999). *Test of early language development (TELD-3)*. Austin, TX: Pro-Ed. Erişim adresi: <http://web.ebscohost.com/ehost>
- Işıtan, S. (2014). An Analysis of Content and Physical Properties of Turkish Picture Story Books about the Cartoon Character Caillou. *Elementary Education Online*, 13(1), 191-204. Erişim adresi: <http://ilkogretim-online.org.tr/index.php/io/article/view/2088/1924>
- Isbell, R., Sobol, J., Lindauer, L., & Lowrance, A. (2004). The effects of storytelling and story reading on the oral language complexity and story comprehension of young children. *Early Childhood Education Journal*, 32(3), 157-163. Erişim adresi: <https://link.springer.com/article/10.1023%2FB%3AECEJ.0000048967.94189.a3?LI=true>
- LeRoux Dawn, K. (2013). Does parent implemented dialogic reading strategies increase vocabulary acquisition in preschool aged children?. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). California State University, Chico. Erişim Adresi: <http://hdl.handle.net/10211.4/563>

- Orçan, M., Çiçekler, C. Y., & Aral, N. (2012). Communication skills of Roma and non-Roma mothers and receptive language levels of their children. *Social Behavior And Personality: An International Journal*, 40(8), 1357-1363. Erişim adresi: <http://www.ingentaconnect.com/content/sbp/sbp/2012/00000040/00000008/art00014> tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Padak, N., & Rasinski, T. (2007). Is being wild about Harry enough? Encouraging independent reading at home. *The Reading Teacher*, 61(4), 350-353. Doi: 10.1598/RT.61.4.9/full
- Sağlam, Ö., & Doğan, Y. (2013). 7. Sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşma becerileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(24). Erişim adresi: <http://sbed.mku.edu.tr/article/view/1038000200>
- Sağlam, M. (2015). Bebeklik dönemi gelişiminde iştirme algısı. *İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2015; 4 (1): 26-31 ss. Erişim adresi: [https://www.inonu.edu.tr/uploads/contentfile/178/files/26-31\(1\).pdf](https://www.inonu.edu.tr/uploads/contentfile/178/files/26-31(1).pdf)
- Saracho, O. N., & Spodek, B. (2010). Parents and children engaging in storybook reading. *Early Child Development And Care*, 180(10), 1379-1389. Doi: 10.1080/03004430903135605
- Sönmez, V. (2005). Bilimsel araştırmalarda yapılan yanlışlıklar. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (18). Erişim adresi: ejer.com.tr/0DOWNLOAD/pdfler/eng/817682956.pdf
- Sümbüloğlu, K. ve Sümbüloğlu, V. (2002), *Biyoistatistik*, (54-56), Ankara: Hatiboğlu Yayınları.
- Şimsek, Z. C. & Erdogan, N. I. (2015). Effects of the dialogic and traditional reading techniques on children's language development. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 197, 754-758. Erişim adresi: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815041737>
- Şirin, M. R. (2000). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakıf Yayınları.
- Ural, S. (2013). Okul öncesi çocuk kitaplarının tanımı. M. Gönen (Editör). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Wasik, B. A., Hindman, A. H., & Snell, E. K. (2016). Book reading and vocabulary development: A systematic review. *Early Childhood Research Quarterly*, 37, 39-57. Erişim adresi: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0885200616300412>
- Whitehurst, G. J., Falco, F. L., Lonigan, C. J., Fischel, J. E., DeBaryshe, B. D., Valdez- Menchaca, M. C., & Caulfield, M. (1988). Accelerating language development through picture book reading. *Developmental Psychology*, 24(4), 552. Erişim adresi: <http://psycnet.apa.org/journals/dev/24/4/552/>
- Zevenbergen, A. A., Whitehurst, G. J., & Zevenbergen, J. A. (2003). Effects of a shared-reading intervention on the inclusion of evaluative devices in narratives of children from low-income families. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 24(1), 1-15. Erişim adresi: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0193397303000212>
- Zülfikar, H. (1990). *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*, Ankara: YÖK Yayını.

-
- Tetik, G. (2015). Farklı hikaye anlatma teknikleri ile okunan öykülerin 4-5 yaş çocuklarının dil gelişimine etkisi. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Pamukkale Üniversitesi, Denizli
- Topbaş, S. & Güven, S. (2011). *Test of Early Language Development: Turkish (Teld3: T)*.
- Türkçe Erken Dil Gelişimi Testi (TEDİL). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Towson, J. A., Gallagher, P. A., & Bingham, G. E. (2016). Dialogic Reading: Language and Preliteracy Outcomes for Young Children With Disabilities. *Journal of Early Intervention*, 38(4), 230-246. Doi: 10.1177/1053815116668643